

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

YTTRANDE

2017-01-15

Stödcentrum Humlegården
Folke Bernadottes gata 2
411 28 Göteborg

0703 13 26 94
www.stodcentrumhumlegarden.se
info@stodcentrumhumlegarden.se

Betänkandet SOU 2016:60 Ett starkare skydd för den sexuella integriteten (Ju2016/06811/L5)

Sammanfattning

Stödcentrum Humlegården anser att 2014 års Sexualbrottskommitté har gjort ett gediget arbete och kommit med ett modigt betänkande. Det är ett betänkande som skulle förändra hela sexualbrottslagstiftningen i grunden både genom att strukturera själva bestämmelserna i kapitel 6 på ett helt nytt sätt och genom att införa ett helt nytt perspektiv på vad sexualbrott är. Vi välkomnar och stöder denna starka ansats.

Vi ställer oss bakom samtliga förslag i betänkandet, utom det som presenteras i avsnitt 5.4: Våldtäkt och vissa andra brott får nya brottsbeteckningar. Vi har lyft ut fyra förslag som vi vill kommentera närmre:

- 5.4. Vi vänder oss *starkt emot* förslaget att ersätta brottsbeteckningen våldtäkt med sexuellt övergrepp.
- 5.5. Vi *stöder* förslaget att den nya sexualbrottslagstiftningen baseras på frivilligt deltagande.
- 5.9. Vi *stöder* förslaget att införa en ny bestämmelse om grov oaktsamhet.
- 6.5. Vi *stöder* samtliga förslag relaterade till ändringar i lagen om målsägandebiträde.

Kommentar till betänkandet i sin helhet

Betänkandet visar tydligt hur kommittén har resonerat för att komma fram till sina slutsatser och det välkomnar vi. Kommittén har jobbat mycket för att komprimera och strukturera om hela sexualbrottslagstiftningen. De har inte bara ”lappat och lagat” utan presenterar en helt ny lagstiftning från grunden. Vi välkomnar också att betänkandet genomgående lyfter sexualbrott som *allvarliga* brott samt de problem som är förknippade med utfärdandet av målsägandebiträde. Något vi däremot ser som problematiskt är hur kommittén genomgående använder begreppet våld, i bemärkelsen fysiskt våld. Vi menar att det är ett förlegat användande av begreppet och hänvisar till NCK rapport 2014:1 (som även betänkandet frekvent hänvisar till) och psykologen Per Isdal (2001). I båda dessa skrifter delas begreppet upp i beståndsdelar, bland annat fysiskt våld, sexuellt våld och psykiskt våld. Vi befarar att det sätt på vilket begreppet våld används i betänkandet kan få en negativ inverkan för oss som arbetar med konsekvenser av våld på daglig basis. Mer om det nedan.

Stödcentrum Humlegården

Avsnitt 5.4 Våldtäkt och vissa andra brott får nya brottsbeteckningar

Förslaget att ersätta brottsrubriceringen våldtäkt med sexuellt övergrepp motiveras av kommittén med två argument: 1) De senaste lagändringarna har inneburit att våld och hot om våld i allt lägre grad behöver användas för att en handling ska kunna rubriceras som våldtäkt. I och med detta förslag kommer inget våld att krävas. Därmed har våldtäktsbegreppet urvattnats så mycket att det inte längre kan kallas våldtäkt, 2) Glappet mellan det som allmänheten uppfattar som en ”riktig våldtäkt” och våldtäkt i juridisk mening kommer i och med förslaget att bli allt för stort.

Kommentarer till argument nr 1

Vi lutar oss mot Per Isdal (2001) när vi hävdar att ”handlingar som riktas mot en annan persons sexualitet, som genom att det smärtar, skadar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller att avstå från att göra något den vill”¹ är sexuellt våld. Vi definierar våldtäkt som handlingen att genomföra ett samlag mot någons vilja. Det i sig är en våldshandling. Oavsett om fysiskt våld har använts. Vi delar kommitténs syn på vilka sexuella handlingar som bör vara straffbara och på vilka grunder, det vi vänder oss emot är förslaget att kalla det något annat än det är.

Att skriva ut våldtäkt ur svensk lagstiftning implicerar att det inte längre går att bli våldtagen. Kommittén menar att man inte önskar förringa brottet men vi har svårt att se hur ersättandet av begreppet våldtäkt med begreppet sexuellt övergrepp, som i skrivande stund är brottsbeteckningen för ”mindre allvarliga” sexualbrott mot barn, kan tolkas som något annat.

Kommentarer till argument nr 2

Vi menar att sättet att hantera allmänhetens förståelse för sexuellt våld generellt och våldtäkt i synnerhet bör vara att starkare fokusera på folkbildning, snarare än att resignera inför okunskapen.

I betänkandet lyfts även problematiken att både brottsoffer och förövare har svårt att ta till sig våldtäkt som begrepp. Vi menar att det svåra för brottsoffer är att acceptera att de har utsatts för kränkande sexuella handlingar och att hantera de känslomässiga, psykiska och sociala konsekvenser dessa handlingar innebär för dem. Det problemet kommer att kvarstå oavsett hur svensk lag definierar dessa handlingar.

Ytterligare kommentarer

- att ta bort brottsrubriceringen våldtäkt implicerar att det inte längre går att bli våldtagen. Det skulle bekräfta att det som hände inte var så farligt, en vanlig försvarsmekanism hos kvinnor som blivit våldtagna.
- att byta ut ett väletablerat, om än problematiskt, begrepp mot ett som är oerhört luddigt och används på helt olika sätt i olika sammanhang – ibland är det ett samlingsnamn för oönskade sexuella handlingar (utan någon koppling till huruvida de är straffbara eller ej) och ibland beskriver det oönskade sexuella handlingar riktade mot barn – är en dålig lösning på ett obefintligt problem.

¹ Isdal, Per (2001). *Meningen med våld*. GothiaFolkbildning: Stockholm, s43

Stödcentrum Humlegården

- glappet mellan förslaget och den nuvarande allmänna uppfattningen om vad sexuella övergrepp är, är minst lika stor som glappet mellan förslaget och den nuvarande allmänna uppfattningen om vad en våldtäkt är.

Sammanfattningsvis

Vi är starkt emot förslaget att införa en ny brottsbeteckning för den allvarligaste formen av sexualbrott. När det gäller brottsbeteckningen sexuell kränkning har vi ingen åsikt.

Avsnitt 5.5 Närmre om utformningen av bestämmelserna om sexuellt övergrepp och sexuell kränkning

Vi ställer oss väldigt positiva till förslaget att den nya lagen baseras på frivilligt deltagande och att det därmed krävas ett aktivt agerande för att deltagandet ska kunna bedömas som frivilligt. Det stämmer väl överens både med de senaste 40 åren av forskning kring brottsoffers reaktioner under och efter en våldtäkt, och med den erfarenhet vi har av att möta kvinnor som utsatts för sexuellt våld. Passivitet är en väldigt vanlig försvarsstrategi, både som omedveten reaktion på fara och som en medveten strategi för att undvika övrigt våld och annan förnedring utöver själva våldtäkten. Det finns också forskning som visar att de som använder just den strategin, medvetet eller omedvetet, ofta har svårare att hantera händelsen efteråt än de som gjort fysiskt eller verbalt motstånd.

Något vi däremot ställer oss frågande till är att kommittén uttryckligen säger att ”tjatsex” *inte* kommer att bli olagligt. Det här tolkar vi som ett uttalande som pekar på att kommittén har en annan syn på våld än vi har. Vid ”tjatsex” finns i princip alltid utövande av våld, om inte explicit så implicit. I detta uttalande vilar vi oss på WHO:s förståelse av begreppet våld.² Vi förstår att subtila signaler av makt-och våldsutövande kan vara svåra att fånga upp och bevisa i domstol, men vi ställer oss frågande till varför just detta kluster av oönskade sexuella handlingar per automatik fräntas möjligheten att hanteras i domstol.

Avsnitt 5.9 Överväganden om ett oaktsamhetsansvar för sexualbrott

Vi stöder samtliga förslag relaterade till införandet av ett oaktsamhetsbrott. Även dessa förslag ser vi som viktiga normativa budskap om att det är den som genomför en handling som ska ta ansvar för denna handling. Äntligen vänds det på det klassiska våldtäktsofferresonemanget ”jag borde ha”, nu är det förövaren som ”borde ha”.

Vi förstår resonemanget bakom att införa just *grov* oaktsamhet men känner viss oro över hur lagen kan komma att hanteras i praktiken. Vår oro rör dock inte om gärningspersoner som skulle kunna ha dömts för uppsåtligt brott istället dömt för oaktsamt brott. Ur ett brottsofferperspektiv är det viktigast att gärningspersonen döms och vi ser det som

²WHO (2002). World Report on Violence and Health, s5: “The intentional use of physical force or power, threatened or actual, against oneself, another person, or against a group or community, that either results in or has a high likelihood of resulting in injury, death, psychological harm, maldevelopment or deprivation.[...] The intentional use of physical force or power, threatened or actual, against oneself, another person, or against a group or community, that either results in or has a high likelihood of resulting in injury, death, psychological harm, maldevelopment or deprivation.”

Stödcentrum Humlegården

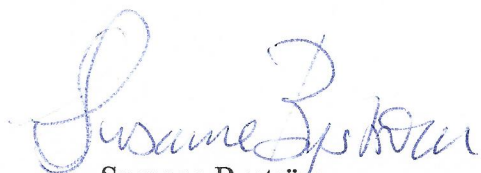
fördelaktigt att gärningspersoner kan dömas för oaktsamt brott snarare än brott med lägre grad av allvar som sexuellt tvång eller liknande.

Avsnitt 6.5 Överväganden om ändringar i lagen om målsägandebiträde

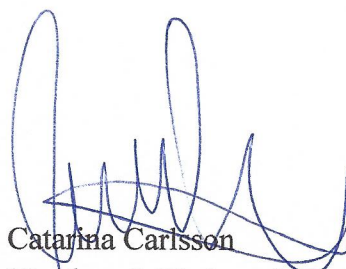
Vi välkomnar att kommittén lyfter vikten av ett gott stöd för målsäganden i sexualbrottsmål. I betänkandet poängteras att de ändringar som föreslås av kommittén redan har lyfts som förslag till ny lagstiftning, de har lyfts i utredningar genomförda av olika instanser inom rättsväsendet och/eller i forskning under många år. Vi stöder kommitténs tre förslag; speciellt med tanke på det normativa budskap dessa förändringar skulle innebära för alla som ännu inte vågat anmäla det sexualbrott de utsatts för, alla de som tror sig veta att det inte är någon idé att göra en polisanmälan eftersom ingen kommer att tro på dem, alla de som just nu utsätts för handlingar som de på ett självklart sätt borde känna igen som kränkande, förminskande och olagliga.

Att det fortfarande inte är en självklarhet att sexualbrottsoffer får information som de kan ta till sig om deras rätt till målsägandebiträde menar vi är helt förkastligt. Vi hoppas att kommitténs förslag kan bidra till att ändra på detta.

Detta yttrande har beslutats av Stödcentrum Humlegårdens styrelse efter föredragning av Catarina Carlsson, utredare och verksamhetsutvecklare.

Susanne Byström
Ordförande

Catarina Carlsson
Utredare & Verksamhetsutvecklare